

Дмитро Поліщук

Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”, аспірант
кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами ім. академіка

І. Зязюна; Харків, Україна;

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-4952-7511>;

E-mail: poldmytro30@gmail.com

Ольга Ігнатюк

докторка педагогічних наук, професорка, Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”, професорка кафедри педагогіки і психології
управління соціальними системами ім. академіка І. Зязюна; Харків, Україна;

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-6305-8802>;

E-mail: olgaignatyuk2016@gmail.com

**АНАЛІЗ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ПОЛЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ АСПІРАНТУРИ ТЕХНІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Анотація: статтю присвячено теоретичному та емпіричному дослідженню термінологічного поля проблеми формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи в умовах аспірантури технічного університету. Автори наголошують, що зміст поняття “компетентність”, “професійна компетентність”, “педагогічна компетентність” та “професійно-педагогічна компетентність майбутніх викладачів вищої школи” не визначається його терміном (назвою), але розкривається за допомогою визначення. У статті представлено результати вивчення теоретичних доробок вчених та результати емпіричних досліджень за участю аспірантів університету задля визначення змістовних характеристик головних дефініцій “компетентність”, “професійна компетентність”, “педагогічна компетентність”, “професійно-педагогічна компетентність”, “професійно-педагогічна компетентність майбутніх викладачів вищої школи”.

Дослідниками запропонована змістовна модель професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи як інтегральний комплекс, який поєднує високий рівень теоретичної та практичної підготовки до інноваційної педагогічної діяльності, професійно значущі для викладача якості та забезпечує успішність виконання викладацьких функцій, і де структурними блоками виступають: мотиваційний, когнітивний, організаційно-діяльнісний та особистісно-рефлексивний компоненти.

Ключові слова: аспіранти; визначення; змістовна модель; компетентність; майбутні викладачі вищої школи; професійна компетентність; педагогічна компетентність; професійно-педагогічна компетентність; технічний університет.

© Дмитро Поліщук, Ольга Ігнатюк, 2025

Dmytro Polishchuk

National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”, graduate student of the
department of pedagogy and psychology of management of social systems of academician

I. Zyazyun; Kharkiv, Ukraine;

E-mail: poldmytro30@gmail.com

Olha Ihnatiuk

doctor of science in pedagogy, full professor, National Technical University “Kharkiv
Polytechnic Institute”, professor of the department of pedagogy and psychology of management
of social systems of academician I. Zyazyun; Kharkiv, Ukraine;

E-mail: olgaignatyuk2016@gmail.com

**ANALYSIS OF THE TERMINOLOGICAL FIELD OF THE PROBLEM
FORMATION OF PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL COMPETENCE OF
FUTURE HIGHER EDUCATION TEACHERS IN THE CONTEXT OF
POSTGRADUATE STUDIES AT A TECHNICAL UNIVERSITY**

Abstract: the article is devoted to theoretical and empirical research of the terminological field of the problem of forming professional and pedagogical competence of future teachers of higher education in the conditions of postgraduate studies at a technical university. The authors emphasize that the meaning of the concepts of “competence”, “professional competence”, “pedagogical competence” and “professional and pedagogical competence of future higher education teachers” is not determined by their terms (names), but is revealed through their definitions. The article presents the results of a study of theoretical works by scientists and the results of empirical research involving university postgraduate students to determine the substantive characteristics of the main definitions of “competence”, “professional competence”, “pedagogical competence”, “professional pedagogical competence” and “professional pedagogical competence of future higher education teachers”.

The researchers propose a substantive model of professional pedagogical competence of future higher education teachers as an integral complex that combines a high level of theoretical and practical training for innovative pedagogical activity, qualities that are professionally significant for teachers, and ensures the successful performance of teaching functions, where the structural blocks are: motivational, cognitive, organizational-activity, and personal-reflective components.

Key words: graduate students; definition; content model; competence; future higher education teachers; professional competence; pedagogical competence; professional and pedagogical competence; technical university.

Dmytro Polishchuk, Olha Ihnatiuk

An extended abstract of the paper on the subject of:

**“Analysis of the terminological field of the problem formation of professional and
pedagogical competence of future higher education teachers in the context of postgraduate
studies at a technical university”**

Problem setting. The issue of developing the professional and pedagogical competence of future higher education teachers plays an important role in shaping higher education in Ukraine, and this issue is particularly emphasized in the training of future higher education teachers in the context of postgraduate studies at technical universities. Given the integration of higher education in Ukraine into the European space, the issue of developing the competencies of higher education students, in particular the professional and pedagogical competence of future higher education teachers from among postgraduate students at technical universities, is a very important problem that needs to be addressed.

Recent research and publications analysis. An analysis of literary sources allows us to conclude that many scholars have devoted attention to the question of defining the essence of the terms “competence”, “professional competence”, “pedagogical competence” and “professional-pedagogical competence”. The question of defining the essence of “competence” has been the subject of research by scientists: V. Korol and O. Marushchak; S. Leiko, T. Kuznetsova and N. Rogova; A. Lukashenko Competence as an indicator of the effectiveness of professional activity was studied by a group of scientists consisting of: N. Nychkalo, R. Gurevich, M. Kademiya, A. Kobysya, V. Kobysya, and G. Gordiychuk Competence as an integral personal quality was studied by scientists such as T. Guzhanova, V. Fedorik, L. Kushnir, N. Ortikova, O. Kononenko, K. Shapilova. The following scientists paid attention to the issue of defining the essence of the concept of “professional competence”: a group of authors T. Guzhanova, V. Fedorik, L. Kushnir, N. Ortikova, O. Kononenko, N. Kolisnyk, O. Muratova, I. Sorokotyaga, A. Fedorovich, I. Ziazun, I. Gevko, O. Torubara. The following scholars studied the essence of the concept of “pedagogical competence”: Yan Zhuang, Yana Baranets, H. Hrut, Galina Seredyuk, a

group of scientists, including O. Kitov, V. Steshenko, S. Chernyshov. The following scholars focused their attention on defining the essence of the concept of “professional pedagogical competence”: V. Kryshchanovich, V. Chornous, V. Demidenko and Pavelkiv Kateryna.

Paper objective. The purpose of the article is to define the concept of “professional and pedagogical competence of future higher education teachers in the context of postgraduate studies at a technical university”. To achieve this goal, the authors had to define and study the terminology used in the research, namely the concepts of “competence”, “professional competence” and “pedagogical competence”, combining the theoretical works of domestic and foreign scientists to define the main concept, essential features and properties of professional pedagogical competence as measured by scientists and third-level (educational and scientific) students of all specialties at the National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”. It is this issue, which has not been sufficiently considered by scientists, that determined the goal of our research. To this end, we will first turn to the reference literature.

Paper main body. In order to clarify the definition of “professional and pedagogical competence of future higher education teachers”, an analysis of the terminological field of research on the outlined problem was conducted. A theoretical analysis of the concepts of “competence”, “professional competence”, “pedagogical competence” and “professional and pedagogical competence” showed that these concepts are not identical but are derived from the concept of “competence”.

During 2024–2025, psychological and pedagogical research was conducted at the National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute” on the problem of forming the professional and pedagogical competence of future higher education teachers

in postgraduate studies. Second-year graduate students of all specialties participated in the study. The total number of respondents was 98. The results of the research showed the level of graduate students' understanding of pedagogical activity in higher education and their understanding of the professional and pedagogical competence of future higher education teachers. Their views on the main definition of the study, the content model of the professional and pedagogical competence of future higher education teachers, and its structural components.

The results of theoretical and empirical analysis allow us to assert that the "professional and pedagogical competence of future higher education teachers" should be considered as an integral complex that combines a high level of theoretical and practical training for innovative pedagogical activity, qualities that are professionally significant for teachers, and ensures the successful performance of teaching functions in the context of educational transformations. Its structural blocks are: motivational; cognitive; organizational and activity-based; personal and reflective.

Conclusions of the research. The result of the study was the presentation of theoretical

and empirical aspects of the analysis of the terminological field of the problem of forming the professional and pedagogical competence of future higher education teachers. The results show that the meaning of the concepts of "competence", "professional competence", "pedagogical competence" and "professional and pedagogical competence of future teachers" is not determined by their terms (names), but is revealed through their definitions. The article presents the results of the analysis of theoretical works of scientists and the results of empirical data on the outlined research problem with the participation of university postgraduate students. The researchers propose a substantive model of professional pedagogical competence of future higher education teachers based on theoretical and empirical aspects, its structural blocks in the form of motivational, cognitive, organizational and activity, personal and reflective components

Further development of this research involves identifying the pedagogical conditions that influence the development of professional and pedagogical competence of future higher education teachers in the context of university postgraduate studies.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Питання розвитку професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи відіграє важливу роль у формуванні вищої освіти в Україні, особливо акцентується це питання при підготовці майбутніх викладачів вищої школи в умовах аспірантури технічного університету. Однією з тенденцій розвитку вищої освіти в Україні, зазначеною в Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 рр. [19] є: невідповідність компетентностей, яких повинні набути здобувачі вищої освіти, як розрив між вимогами роботодавців та пропозиціями закладів вищої

освіти та наукових установ. Саме тому, враховуючи вищезазначену тенденцію, а також зважаючи на інтеграцію вищої освіти України в Європейський простір, питання розвитку компетентностей здобувачів вищої освіти, зокрема професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи в умовах аспірантури технічного університету є досить важливою проблемою, яка потребує вирішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Суттєвий інтерес становлять наукові праці учених, у яких частково презентовано окремі аспекти окресленої проблеми:

- компетентність як показник ефективності здійснення професійної діяльності досліджували: Н. Нічкало, Р. Гуревич, М. Кадемія, А. Кобися, В. Кобися та Г. Гордійчук [2], В. Король та О. Марущака [12], С. Лейко, Т. Кузнецової та Н. Рогової [21], А. Лукашенко [14];

- компетентність як інтегральну особистісну якість досліджували: Т. Гужанова, В. Федорик, Л. Кушнір, Н. Ортікова, О. Кононенко [7], К. Шапілова [27];

- професійну компетентність як характеристику професіоналізму, особистісне інтегративне утворення досліджували: Т. Гужанова, В. Федорик, Л. Кушнір, Н. Ортікова, О. Кононенко [27], Н. Колісник [11], О. Муратова [15], І. Сорокотяга [23], А. Федорович [25], І.Зязюн [18], І. Гевко, О. Торубара [4];

- педагогічну компетентність як характеристику для здійснення педагогічної діяльності досліджували: Ян Чжуан [28], Я. Баранець [1], Г. Груць [6], Г. Середюк [22], О. Кітова, В. Стешенко, С. Чернишов [10].;

- професійно-педагогічну компетентність як сукупність професійних характеристик та якостей особистості досліджували: В. Криштанович [13]; В. Черноус [26], В. Деміденко [8] та К. Павелків [17].

Проведені дослідження лягли в основу теоретичного підґрунтя окресленого питання. Проте вони мали за мету вивчення окремих питань щодо формування різних компетентностей і за умови різних векторів навчання. Окреме дослідження щодо розвитку професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи, зокрема в умовах технічного університету не відбулося, а тема малодосліджувана, науковці наголошували переважно на професіоналізмі майбутніх викладачів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. На основі ґрунтовного аналізу джерельної бази визначено, що сьогодні накопичено значний досвід, присвячений вище окресленому

питанню, натомість проблема цілісного осмислення змісту поняття “професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи в умовах технічного університету” вивчена дослідниками фрагментарно і потребує подальшого дослідження. До цього часу більшість сторін цього поняття залишаються нерозкритими, теоретичні положення суперечливими.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні поняття “професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи в умовах аспірантури технічного університету”. Для її досягнення перед авторами постало завдання системного визначення і аналізу термінологічного поля дослідження, а саме понять: “компетентність”, “професійна компетентність”, “педагогічна компетентність”, поєднання вивчених теоретичних доробок вітчизняних та закордонних вчених щодо опису головного поняття, конкретизації істотних ознак та властивостей професійно-педагогічної компетентності у вимірах науковців та здобувачів третього (освітньо-наукового рівня) підготовки усіх спеціальностей в умовах Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. З метою уточнення визначення дефініції “професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи”, автори системно дослідили термінологічне поле визначеної теми. Розглянемо та проаналізуємо теоретичні дослідження науковців щодо визначення понять: “компетентність”, “професійна компетентність”, “педагогічна компетентність” та “професійно-педагогічна компетентність”. Необхідність уточнення визначень цих понять зумовлена, передусім тим, що вони не є тотожними, а похідними від поняття “компетентність”.

Компетентність у вимірах науковців

Автори	Визначення
Король В. та Марущак О.	компетентність — це інтегративне утворення особистості, що інтегрує в собі знання, уміння, навички, досвід, особистісні властивості, які зумовлюють прагнення, здатність і готовність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмету та результату діяльності [12, с. 425].
Лейко С., Кузнецова Т. та Рогова Н..	компетентність як якість особистості, її певне надбання, що ґрунтується на знаннях, досвіді, моральних засадах і проявляється в критичний момент за рахунок вміння знаходити зв'язок між ситуацією та знаннями, у прийнятті адекватних рішень нагальної проблеми [21, с. 60]
Лукашенко А.	компетентність як якісне використання компетенцій або інтегральні якості особистості, що виявляється в загальній здатності та готовності до діяльності, заснованої на знаннях і досвіді, орієнтованих на самостійну й успішну участь у діяльності [14, с. 338].
Національний освітньо- науковий глосарій за ред. В. Кременя	компетентність — динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [16, с. 43]
Закон України “Про вищу освіту”	компетентність розглядається як здатність особи успішно соціалізуватись, навчатись, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей [19]
Глосарій термінів законодавства ЄС	компетентність означає здатність застосовувати знання та навички для провадження діяльності [5].
Звіт “Визначення та відбір компетентностей (DeSeCo)”: “Теоретичні та концептуальні засади” за Програмою Організації економічного співробітництва та розвитку	компетентність визначається як здатність успішно задовольняти індивідуальні чи соціальні потреби, виконувати діяльність або завдання [3, с. 8].
Сучасний психолого-педагогічний словник	трактує компетентність як інтегративну якість високомотивованої особистості, що проявляється у готовності до реалізації особистісного потенціалу під час продуктивної діяльності, заснованій на знаннях і досвіді, які набуті протягом життя [23, с. 188].
Ничкало Н. Гуревич Р., Кадемія М., Кобися А., Кобися В. та Гордійчук Г.	визначають компетентність як можливість ефективно здійснювати конкретну професійну діяльність [2, с. 192]
Гужанова Т., Федорик В., Кушнір Л., Ортікова Н., Кононенко О.,	трактують компетентність як інтегральну особистісну якість, яка поєднує в собі коло знань та психологічну готовність до професійної діяльності, яка забезпечується знаннями, отриманими в ході здобуття вищої фахової освіти та досвіді, як життєвому, так і отриманому під час проходження виробничої практики [7, с. 422]

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Продовження таблиці 1.

Шапілова К.

компетентність є суб'єктивною, інтегральною, змінною категорією, що акумулює суспільний досвід через досягнутий рівень знань, практичних умінь та навичок, особистісних переконань, професійних, світоглядних і громадських якостей, морально-етичних цінностей та визначає рівень результативності у здійсненні навчальної, професійної діяльності та показник здатності вирішувати проблеми й типові завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, різних сферах діяльності, на основі використання знань, навчального й життєвого досвіду відповідно до засвоєних за програмою цінностей [27, с. 115].

Отже, враховуючи вищевикладене, під “компетентністю” ми розуміємо якісну характеристику особистості, яка проявляється в освоєнні, набутті, використанні знань, вмінь та навичок протягом життям, постійний їхній розвиток та вдосконалення, а також успішне застосування у різноманітних життєвих ситуаціях із метою вирішення поставлених завдань та ситуацій, які виникають.

Впродовж 2024–2025 н.р. на базі НТУ “ХПІ” було проведено психолого-педагогічне дослідження, спрямоване на визначення особливостей формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи серед аспірантів технічного університету, які частіше за все не мають базової педагогічної освіти. За для цього було використано анкету-опитувальник щодо визначення поглядів та розуміння змістовної характеристики професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи, шляхів її розвитку у аспірантів як майбутніх викладачів вищої школи. В дослідженні прийняли участь аспіранти університету 2 курсу спеціальностей, зокрема: 011 Освітні, педагогічні науки; 032 Історія та археологія; 033 Філософія; 051 Економіка; 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок; 073 Менеджмент; 075 Маркетинг; 076 Підприємництво та торгівля; 101 Екологія; 123 Комп'ютерна інженерія; 131 Прикладна механіка; 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка; 142 Енергетичне машинобудування; 143 Атомна

енергетика; 144 Теплоенергетика; 161 Хімічні технології та інженерія; 181 Харчові технології). Загальна кількість респондентів опитування становила 98 осіб, кількість осіб, які безпосередньо обрали освітні компоненти та були учасниками освітнього процесу при викладанні педагогічних дисциплін. Опитування відбувалося у 2024–2025 н.р. під час викладання вибіркового освітніх компонентів педагогічного напрямку, а саме “Основ педагогіки вищої школи”, “Методології і логіки науково-педагогічної діяльності у вищій школі”, “Професійної культури викладача”, які за навчальним планом викладаються аспірантам університету в 4 семестрі. Враховуючи особливості організації навчального процесу в ЗВО, його дистанційну форму проведення, для вирішення поставлених завдань дослідження було задіяно метод опитування. Розроблена анкета-опитувальник була реалізована за допомогою Google Форми. Дана програма дозволяє швидко та зручно, як для розробника, так і для респондента виконати збір даних. Також у програмі є всі необхідні для опитування функції і цікаві можливості оформлення. До анкети-опитувальника входили питання з відкритою відповіддю, питання із можливістю ранжування, додано неальтернативні “питання-меню”, які допускають вибір кількох варіантів відповідей.

Результати педагогічного дослідження свідчать, що:

- мають досвід викладацької діяльності (15 % респондентів);

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

- цілком адекватно розуміють сутність професійної діяльності викладача вищої школи (55 % респондентів);

- поняття “компетентність” є загальним поняттям відносно решти дефініцій (“професійна компетентність”, “педагогічна компетентність” та “професійно-педагогічна компетентність”)(58 % респондентів)

- компетентність — як інтегративне утворення особистості, що інтегрує в собі знання, уміння, навички, досвід, особистісні властивості, які зумовлюють прагнення, здатність і готовність розв’язувати проблеми і завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмету та результату діяльності, вбачають 47,5 % респондентів;

- компетентності як динамічній комбінації знань, умінь, навичок, способів мислен-

ня, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність віддають перевагу 37,5 % респондентів;

- компетентність як інтегративну якість високо мотивованої особистості, що проявляється у готовності до реалізації особистісного потенціалу під час продуктивної діяльності, заснованій на знаннях і досвіді, які набуті протягом життя сприймають тільки 15 % респондентів, що свідчить про відсутність сформованої готовності до педагогічної діяльності, розвитку та самовдосконалення у переважній більшості аспірантів та сформованої системи знань щодо професійно-педагогічної компетентності майбутнього викладача вищої школи.

Таблиця 2

Професійна компетентність у вимірах науковців

Автори	Визначення
Гужанова Т., Федорик В., Кушнір Л., Ортікова Н., Кононенко О.	Визначають професійну компетентність як особистісне новоутворення, яке формується на засадах теоретичних знань, отриманих під час навчання у ЗВО, практичних навичок, отриманих під час виробничої практики, особистісних якостей студентів [7, с. 423].
Колісник Н.	Професійна компетентність як комплексне утворення особистості, що об’єднує сукупність знань, здібностей та умінь, готовність і здатність діяти в складних ситуаціях і вирішувати складні фахові завдання з високим рівнем невизначеності, можливість досягнення кращого результату діяльності та відношення до професії як до цінності з прагненням до постійного професійного росту [11, с. 10].
Муратової О.	Професійна компетентність педагога — інтегрована характеристика особистості фахівця, що включає набір професійно відповідних атрибутів педагога, високий рівень наукової, теоретичної та практичної підготовки до творчої педагогічної діяльності та ефективної взаємодії зі здобувачами освіти в педагогічному процесі, співпрацю з іншими педагогами на основі використання сучасних технологій [15, с. 138].
Енциклопедичний словник з державного управління	Професійна компетентність — характеристика професіоналізму, яка має два значення: 1) достатній ступінь відповідності вимогам посади; 2) поведінкова характеристика успішного виконання конкретного виду роботи (у межах компетентнісного підходу) У першому значенні (англ. аналог — competence) поняття характеризує обсяг необхідних знань, умінь, досвіду для роботи на посаді та використовується з метою позначення рівня професійної кваліфікації працівника (“на рівні компетентності”, “вище/нижче рівня компетентності”). У другому значенні (англ. аналог — competency) поняття є операційною характеристикою професійної спроможності, здатності виконувати конкретний вид робіт, яка визначається на основі спостереження за успішними працівниками (було запроваджено Р.Уайтом (1959) [9, с. 597].

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Продовження таблиці 2.

Сорокотяга І.	Професійна компетентність є якісною характеристикою особистості фахівця та включає в себе систему науково-технічних знань, професійних умінь і навичок, наявність стійкої потреби в тому, щоб бути компетентним, та інтересу до професійної компетентності свого профілю [23, с. 395].
Федорович А.	Трактує професійну компетентність педагога як комплексну властивість особистості: цілісну, динамічну систему професійних здатностей (окремих компетенцій), яка дає змогу свідомо і творчо визначати і здійснювати освітню діяльність, розвивати власну індивідуальність, досягати успішної, оптимальної самореалізації в професії [25, с. 111].
Зязюн І.	зміст професійної компетентності — це знання предмета, методики його викладання, педагогіки і психології [18, с. 33].
Гевко І. Торубара О.	Професійна компетентність як сукупність інтегрованих знань, умінь та навичок, а також особистісних якостей, що дають можливість педагогу ефективно проектувати і здійснювати свою професійну діяльність [4, с. 30].

Отже, згідно вищевикладеного, професійну компетентність трактуємо як інтегральну характеристику особистості, яка поєднує в собі набуті знання, вміння, навички в процесі професійної діяльності та здатність особи до їхнього постійного вдосконалення, опанування нових знань, вмінь, навичок та їх

вдале застосування у процесі своєї професійної діяльності.

Для уточнення визначення “професійно-педагогічна компетентність майбутніх викладачів вищої школи — аспірантів технічного університету” наступним кроком дослідимо визначення сутності поняття “педагогічна компетентність”.

Таблиця 3

Педагогічна компетентність у вимірах науковців

Автори	Визначення
Ян Чжуан	Визначає педагогічну компетентність вчителя як особисті здібності та можливості викладача щодо організації його професійної діяльності, які включають у себе як професійні знання, так і знання з педагогіки та психології [28, с. 174].
Баранець Я.	Педагогічна компетентність учителя — це єдність його теоретичної, практичної, етичної готовності до здійснення педагогічної діяльності [1, с. 49].
Груць Г.	Педагогічна компетентність педагога — це єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення своєї професійної діяльності [6, с. 7].
Сердюк Г.,	Педагогічну компетентність визначає як єдність теоретичної і практичної готовності вчителя забезпечувати високий рівень освітнього процесу [22, с. 33].
Кітов О., Стешенко В., Чернишов С.	Педагогічна компетентність вчителя характеризується як така особистісна характеристика, яка забезпечує його здатність до якісної професійної діяльності, тобто здатність до виконання трудових функцій і вирішення професійних завдань [10, с. 119].

Отже, на основі аналізу доробок вчених, можна зробити висновок, що педагогічна компетентність є характеристикою особи, яка полягає у використанні професійних знань, вмінь та навичок у педагогічній діяльності, а також здатність особи передати набуті знання, вміння, навички іншим в процесі здійснення педагогічної діяльності.

Приділимо увагу аналізу літературних джерел щодо уточнення сутності поняття “професійно-педагогічна компетентність майбутніх викладачів вищої школи”. Дане питання є одним із досліджених на недостатньому рівні та потребує подальших досліджень.

Професійно-педагогічна компетентність у вимірах науковців

Автори	Визначення
Криштанович В.	Професійно-педагогічна компетентність викладача — це складний комплекс, який поєднує професійні знання, уміння, навички, готовність до діяльності, а також цілу низку професійно важливих особистісних якостей (креативність, мобільність, комунікабельність, толерантність, урівноваженість, чуйність, доброзичливість, прагнення до самопізнання, саморозвитку, самореалізації, саморефлексії й ін.) [13, с. 23].
Чорноус В.	Професійно-педагогічна компетентність — це властивість особистості, що володіє комплексом професійно-значущих для вчителя якостей, має високий рівень теоретичної та практичної підготовки до творчої педагогічної діяльності та ефективної педагогічної співпраці з учнями на основі впровадження сучасних технологій навчання [26, с. 181].
Деміденко В.	Професійно-педагогічна компетентність викладача представлено як інтегративне особистісне утворення, що ґрунтується на професійних і педагогічних знаннях, уміннях, досвіді, професійно значущих особистісних якостях та забезпечує успішність виконання викладацьких функцій у стандартних та нестандартних умовах
Павелків К.	Професійно-педагогічна компетентність виступає як сукупність професійних характеристик та якостей особистості вчителя, здобутих в процесі педагогічної підготовки та узагальнення педагогічного досвіду, які забезпечують ефективну організацію освітнього процесу [17, с. 276].

За результатами психолого-педагогічного дослідження проблеми формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи з числа аспірантів технічного університету усіх спеціальностей, проведеного опитування протягом 2024/2025 навчального року було встановлено що:

- у структурі співвідношення понять, поняття “професійна компетентність” та “педагогічна компетентність” знаходяться на одному рівні, а саме — є похідними від поняття “компетентність” (відзначає 58 % осіб, що становить більше половини респондентів);

- педагогічну компетентність розуміють як здатність особи до успішної передачі набутих знань, вмінь, навичок, досвіду в процесі навчання інших та здатність до опанування нових, враховуючи виклики в житті та педагогічній діяльності (76 % респондентів);

- професійно-педагогічну компетентність визначають як якісну характеристику

особистості, яка ґрунтується на отриманих, набутих знаннях, вміннях, навичках протягом життя, зокрема професійних, їхній постійний розвиток та вдосконалення, опанування нових вмінь, знань та навичок в процесі професійної педагогічної діяльності, вдале застосування їх для вирішення складних життєвих та педагогічних ситуацій (73 % респондентів);

- віддають перевагу в низці професійно важливих особистісних якостей викладача: креативність, оригінальність (1 місце, 73 % опитаних); комунікабельність (2 місце, 72 % опитаних); вміння працювати у команді (3 місце, 68 % опитаних); емоційний інтелект, толерантність, урівноваженість, чуйність, доброзичливість (4 місце, 65 % опитаних); прагнення до самопізнання, саморозвитку, самореалізації, саморефлексії й ін. (5 місце, 63 % опитаних), мобільність (6 місце, 60 % опитаних).

Варто зазначити, що отримані результати дослідження дозволяють спроектувати змістовну модель професійно-

педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи з числа аспірантів технічного університету та визначити її структурні компоненти: мотиваційний, когнітивний, організаційно-діяльний, особистісно-рефлексивний.

Отже, будемо вважати що поняття “*професійно-педагогічна компетентність майбутніх викладачів вищої школи*” — це інтегральний комплекс, який поєднує високий рівень теоретичної та практичної підготовки до інноваційної педагогічної діяльності, професійно значущі для викладача якості та забезпечує успішність виконання викладацьких функцій в умовах освітніх трансформацій і складається із наступних компонентів:

мотиваційного (характеризується усвідомленням майбутнім докторів філософії непедагогічних спеціальностей технічного університету важливості формування професійно-педагогічної компетентності та вивчення, опанування змісту освітніх компонентів психолого-педагогічного спрямування);

когнітивного (характеризується сукупністю інтегративних психолого-педагогічних, технологічних, інноваційних знань, які необхідні для успішної професійної діяльності майбутнього викладача вищої школи з числа аспірантів технічного університету усіх спеціальностей);

організаційно діяльнісного (характеризується здатністю застосовувати інтегративні психолого-педагогічні, технологічні знання для здійснення інноваційно-педагогічної діяльності, ефективної педагогічної співпраці зі здобувачами вищої освіти на основі впровадження сучасних технологій навчання, розв’язання завдань педагогічних ситуацій);

особистісно-рефлексивного

(характеризується особистісними якостями фахівця, які необхідні майбутньому викладачу вищої школи у професійній викладацькій діяльності, здатність до самопізнання, саморозвитку, самореалізації, саморефлексії, самовдосконалення).

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Результатом проведеного дослідження стало викладення теоретичних та емпіричних аспектів аналізу термінологічного поля проблеми формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи. Результати свідчать про те, що зміст поняття “компетентність”, “професійна компетентність”, “педагогічна компетентність” та “професійно-педагогічна компетентність майбутніх викладачів” не визначається його терміном (назвою), але розкривається за допомогою визначення. У статті представлено результати аналізу теоретичних доробок вчених та результати емпіричних даних окресленої проблеми досліджень за участю аспірантів університету задля визначення із термінологічним полем формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи. Дослідниками запропонована змістовна модель професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи на основі теоретико-емпіричних аспектів., її структурні блоки у вигляді мотиваційного, когнітивного, організаційно-діяльнісного, особистісно-рефлексивного компонентів.

Подальший розвиток даного дослідження передбачає визначення педагогічних умов, які впливають на розвиток професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи в умовах аспірантури університету.

Список літератури:

1. Baranets Y., Types of professional competence of a modern teacher. *Dnipro*

Academy of Continuing Education Herald. Series: Philosophy, Pedagogy, 2022. № 2, С. 47–53. DOI: <https://doi.org/10.54891/2786-7005-2022-2-7>.

2. Nychkalo N. H., Gurevych R. S., Kademija M. Y., Kobysia A. P., Kobysia V.M., Gordiychuk G. B., Формування фахової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в умовах дуальної освіти засобами комп'ютерно орієнтованих технологій. *Information Technologies and Learning Tools*. 2021. № 85. С. 189–207.

3. OECD DeSeCo Strategy Paper. *DeSeCo*. 2002. URL: <https://www.deseco.ch/bfs/deseco/en/index/02.html>.

4. Гевко І. В., Торубара О. М. Вплив інформаційних компетенцій на підготовку майбутнього фахівця. *Вісник Національного університету Чернігівський колегіум імені Т. Шевченка*. 2019. № 1. С. 28–33.

5. Глосарій термінів acquis ЄС. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/perek-ladi-aktiv-acquis-yes/glosarij-terminiv-acquis-yes>.

6. Груць Г. М. Особистість і професійна компетентність педагога в сучасній освіті. *Професійна компетентність учителя Нової української школи: формування, розвиток та удосконалення*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. С. 6–8.

7. Гужанова Т., Федорик В., Кушнір Л., Ортікова Н., Кононенко О. Професійна компетентність як показник психологічної готовності студента до професійної діяльності. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 8. С. 418–428.

8. Деміденко В. В. Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2018. 22 с.

9. Енциклопедичний словник з державного управління. / за ред.: Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.

10. Кітова О. А., Стешенко В. В., Чернишов С. О. Сутність педагогічної компетентності вчителя трудового навчання

і технологій в контексті професійного стандарту вчителя. *Наукові записки*. 2021. № 198. С. 116–121.

11. Колісник Н. В. Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів агропромислового комплексу в процесі вивчення економічних дисциплін : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2016. 163 с.

12. Король В. П., Марущак О. В. Термінологічні аспекти формування професійної компетентності майбутнього фахівця. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 2014. № 37. С. 421–427.

13. Криштанович М. Ф. Зміст і сутність структури професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*, 2018. № 4. С. 21–24.

14. Лукашенко А. А. Сучасні технології компетентнісного підходу в управлінні персоналом: порівняльні аспекти. *In the 18 th International scientific and practical conference “Modern science, practice, society”*. Boston, 2020. С. 335–339.

15. Муратова О. М. Професійна компетентність педагога: Теоретико-методолгічні аспекти проблеми. *Problems and prospects of modern science and education*. Stockholm : International Science Group, 2024. С. 134–140.

16. Національний освітньо-науковий глосарій / за ред. В. Г. Кремень. Київ: ТОВ “КОНВІ ПРІНТ”, 2018. 524 с.

17. Павелків К. Етична компетентність у професійно-педагогічній діяльності сучасного учителя іноземної мови: теоретичний аспект. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2022 № 2. С 272–280.

18. Педагогічна майстерність : підручник / за ред. І. А. Зязюна. Київ : Вища школа, 1997. 349 с.

19. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1556-18>.

20. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80/stru#Stru>.

21. Рогова Н., Кузнецова Т., Лейко С. The intercommunication and theoretical analysis “competence” and “competence”. *Modern Engineering and Innovative Technologies*, 2019. № 2. С. 57–61. URL: <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2019-09-02-003>.

22. Сердюк Г. А. Аналіз основних дефініцій дослідження розвитку дослідницької компетентності вчителів української мови та літератури. *Professional pedagogics*, 2023. № 1. С. 31–40.

23. Сорокотяга І. О. Професійна компетентність менеджера у галузі морського та річкового транспорту. *Society and science. Problems and prospects*. London, 2022. С. 393–396.

24. Сучасний психолого — педагогічний словник / за ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький, 2016. 473 с.

25. Федорович А. Професійна компетентність як результат підготовки фахівця в закладі вищої педагогічної освіти. *Вісник Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького*. 2018. № 18, С. 109–115.

26. Чорноус В. П. Сутність поняття “професійно — педагогічна компетентність” майбутнього вчителя початкової школи. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. С. 179–182.

27. Шапілова К. П. Еволюція поняття “компетентність” у сучасній педагогічній науці. *Дослідження інновацій та перспективи розвитку науки і техніки у XXI столітті*. Рівне : Видавничий дім “Гельветика”, 2021. С. 113–116.

28. Чжуан Я. Сутність та зміст педагогічної компетентності майбутнього вчителя-хореографа. *Вісник національного університету “Чернігів. Колегіу” ім.Т Шевченка*. 2020. Вип. 7, № 163. С. 173–177.

References:

1. Baranets Y., Types of professional competence of a modern teacher. *Dnipro Academy of Continuing Education Herald. Series: Philosophy, Pedagogy*, 2022. No. 2, pp. 47–53. DOI: <https://doi.org/10.54891/2786-7005-2022-2-7>

2. Nychkalo N. H., Gurevych R. S., Kademija M. Y., Kobysia A. P., Kobysia V.M., Gordiychuk G. B., Formuvannia fakhovoi kompetentnosti maibutnikh pedahohiv profesiinoho navchannia v umovakh dualnoi osvity zasobamy kompiuterno orientovanykh tekhnolohii [Formation of professional competence of future vocational teachers in dual education through computer-oriented technologies]. *Information Technologies and Learning Tools*, 2021. No. 85, pp. 189–207.

3. OECD DeSeCo Strategy Paper. *DeSeCo*. 2002 Available at: <https://www.deseco.ch/bfs/deseco/en/index/02.html>.

4. Gevko I. V., Torubara O. M. Vplyv informatsiinykh kompetentsii na pidhotovku maibutnoho fakhivtsia [The influence of information competencies on the training of future specialists]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu Chernihivskiy kolehium imeni T. Shevchenka*. 2019 No. 1, pp. 28 – 33.

5. Hlosarii terminiv acquis YeS [Glossary of EU acquis terms]. *Uriadovyi portal*. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/perekladi-aktiv-acquis-yes/glosarij-terminiv-acquis-yes>.

6. Hruts H. M. Osobystist i profesiina kompetentnist pedahoha v suchasni osviti. Profesiina kompetentnist uchytelia [The personality and professional competence of teachers in modern education] *Novoi ukrainskoi shkoly: formuvannia, rozvytok ta udoskonalennia*. Ternopil: TNPU im. V.Hnatiuka, 2020. pp. 6–8.

7. Huzhanova T., Fedoryk V., Kushnir L., Ortikova N., Kononenko O. Profesiina kompetentnist yak pokaznyk

psykholohichnoi hotovnosti studenta do profesiinoi diialnosti [Professional competence as an indicator of a student's psychological readiness for professional activity.]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky*. 2023. No. 8. pp. 418–428.

8. Demidenko V. V. Rozvytok profesiino-pedahohichnoi kompetentnosti vykladachiv u systemi naukovo-metodychnoi roboty koledzhu [Development of professional and pedagogical competence of teachers in the system of scientific and methodological work of the college]. *Dys. kand. ped. nauk: 13.00.04*. Kharkiv, 2018. 22 p.

9. Entsyklopedychnyi slovnyk z derzhavnoho upravlinnia [Encyclopaedic Dictionary of Public Administration] / za red.: Yu. V. Kovbasiuka, V. P. Troshchynskoho, Yu. P. Surmina. Kyiv: NADU, 2010. 820 p.

10. Kitova O. A., Steshenko V. V., Chernyshov S. O. Sutnist pedahohichnoi kompetentnosti vchytelia trudovoho navchannia i tekhnolohii v konteksti profesiinoho standartu vchytelia [The essence of pedagogical competence of a teacher of labour training and technologies in the context of professional standards for teachers]. *Naukovi zapysky*. 2021. No 198. pp. 116–121.

11. Kolisnyk N. V. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh menedzheriv ahropromyslovoho kompleksu v protsesi vyvchennia ekonomichnykh dystsyplin [Formation of professional competence of future managers of the agro-industrial complex in the process of studying economic disciplines]. *Dys. kand. ped. nauk : 13.00.04*. Kyiv, 2016. 163 p.

12. Korol V. P., Marushchak O. V. Terminolohichni aspekty formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho fakhivtsia [Термінологічні аспекти формування професійної компетентності майбутнього фахівця]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia*

v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy 2014. No. 37, pp. 421–427.

13. Kryshchanovych M. F. Zmist i sutnist struktury profesiino-pedahohichnoi kompetentnosti vykladacha zakladu vyshchoi osvity [The content and essence of the structure of professional and pedagogical competence of a higher education institution teacher]. *Innovatsiina pedahohika*. 2018. No. 4, pp 21–24.

14. Lukashenko A. A. Suchasni tekhnolohii kompetentnisnogo pidkhodu v upravlinni personalom: porivnialni aspekty [Modern technologies of the competency-based approach in human resource management: comparative aspects]. *In the 18 th International scientific and practical conference “Modern science, practice, society”*. Boston, 2020. pp. 335–339.

15. Muratova O. M. Profesiina kompetentnist pedahoha: Teoretyko-metodolohichni aspekty problemy [Professional competence of teachers: Theoretical and methodological aspects of the problem]. *Problems and prospects of modern science and education*. Stockholm: International Science Group, 2024. pp. 134–140.

16. Natsionalnyi osvitno-naukovyi hlosarii [National Educational and Scientific Glossary] / za red. V. H. Kremen. Kyiv: TOV “KONVI PRINT”, 2018. 524 p.

17. Pavelkiv K. Etychna kompetentnist u profesiino-pedahohichnii diialnosti suchasnoho uchytelia inozemnoi movy: teoretychnyi aspekt [Ethical competence in the professional and pedagogical activities of modern foreign language teachers: theoretical aspects]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*. 2022. No. 2. pp 272–280.

18. Pedahohichna maisternist [Pedagogical skills]. *Pidruchnyk / za red. I. A. Ziazuna*. Kyiv: Vyshcha shkola, 1997. 349 p.

19. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1556-VII [On Higher Education: Law of Ukraine dated 01.07.2014

No. 1556-VII]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1556-18>.

20. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022–2032 roky. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.02.2022 r. №286-r [On approval of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022–2032. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 23 February 2022 No. 286-r.]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80/stru#Stru>.

21. Rohova N., Kuznetsova T., Leiko S. The intercommunication and theoretical analysis “competence” and “competency” [Interrelation and theoretical analysis of the concepts of “competence” and “competency”]. *Modern Engineering and Innovative Technologies*, 2019. No. 2, pp. 57–61. Available at: <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2019-09-02-003>.

22. Serdiuk H. A. Analiz osnovnykh definitsii doslidzhennia rozvytku doslidnytskoi kompetentnosti vchyteliv ukrainskoi movy ta literatury [Analysis of the main definitions of research on the development of research competence among teachers of Ukrainian language and literature]. *Professional pedagogics*, 2023. No. 1. pp.31–40.

23. Sorokotiaha I. O. Profesiina kompetentnist menedzhera u haluzi morskoho ta richkovoho transportu [Professional competence of managers in the field of maritime and river transport]. *Society and science. Problems and prospects*. London, 2022. pp. 393–396.

24. Suchasnyi psykholoho-pedahohichnyi slovnyk [Modern psychological and pedagogical dictionary] / za red. O. I. Shapran. Pereiaslav-Khmelnitskyi, 2016. 473 p.

25. Fedorovych A. Profesiina kompetentnist yak rezultat pidhotovky fakhivtsia v zakladi vyshchoi pedahohichnoi osvity [Professional competence as a result of training specialists in higher pedagogical education institutions]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu im. B. Khmelnytskoho..* No. 18. pp. 109–115.

26. Chornous V. P. Sutnist poniattia “profesiino — pedahohichna kompetentnist” maibutnoho vchytelia pochatkovoï shkoly [The essence of the concept of ‘professional and pedagogical competence’ of a future primary school teacher]. *Naukovi zapysky Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. 2020. pp 179–182.

27. Shapilova K. P. Evoliutsiia poniattia “kompetentnist” u suchasniï pedahohichniï nautsi [The evolution of the concept of ‘competence’ in modern pedagogical science]. *Doslidzhennia innovatsii ta perspektyvy rozvytku nauky i tekhniki u KhKhI stolitti*. Rivne: Vydavnychi dim “Helyetyka”, 2021. pp. 113–116.

28. Chzhuan Ya. Sutnist ta zmist pedahohichnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia-khoreografa [The essence and content of pedagogical competence of a future teacher-choreographe]. *Visnyk natsionalnoho universytetu “Chernihiv. Kolehiv” im. T Shevchenka*. 2020. Iss. 7, No. 163. pp. 173–177.

Стаття надійшла до редакції 14. 07.2025 р.